

Ο πεσιμισμός στη νεοελληνική ποίηση

Ευάγγελος Β. Τσακνάκης

Φοιτητική Εργασία (ΔΓΡ5285, ΕΑΠ)
Ελασσόνα, 1- 2018

Περιεχόμενα:

Εισαγωγή

1. Ανάλυση ποιημάτων της Παλαιάς Αθηναϊκής Σχολής και των «νεορομαντικών» της Γενιάς του '20
 - α. Καρασούτσας Ιωάννης: Τα ερείπια του Παρθενώνος (1860)
 - β. Τέλλος Άγρας: Σκοπός χαμένος (1923-1930)
 2. Το θέμα, η τεχνοτροπία και η αισθητική των ποιημάτων
 - α. Ομοιότητες
 - β. Διαφορές
 3. Συνομιλία των Ποιημάτων με το Κοινό της Σύγχρονης Εποχής
- Επίλογος
Παράρτημα Α' - Τα ερείπια του Παρθενώνος
Παράρτημα Β' - Σκοπός χαμένος
Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Το πεσιμιστικό (απαισιόδοξο) στοιχείο στην ελληνική λογοτεχνία είναι ιδιαίτερα εμφανές και η πρώτη ενσυνείδητη πεσιμιστική τάση εμφανίστηκε τον 19^ο αιώνα υπό την επίδραση του ρομαντισμού (1830-1880), ενώ ενσυνείδητη διάθεση απαισιοδοξίας συναντούμε και σε άλλους λογοτέχνες στις πρώτες δεκαετίες του επόμενου αιώνα.¹

Στην παρούσα εργασία επιλέγονται δύο ποιήματα: Τα *ερείπια του Παρθενώνος* (1860)² του Ιωάννη Καρασούτσα και *Σκοπός χαμένος* (1920-1930)³ του Τέλλου Άγρα, τα οποία ενέχουν πεσιμιστικά στοιχεία και αναλύονται ως προς το θέμα τους. Στη συνέχεια εντοπίζονται ομοιότητες και διαφορές ως προς το θέμα, την αισθητική και την τεχνοτροπία τους. Τέλος, συζητείται κατά πόσο τα εν λόγω ποιήματα συνομιλούν με το κοινό της σύγχρονης εποχής.

1. Ανάλυση ποιημάτων της Παλαιάς Αθηναϊκής Σχολής και των «νεορομαντικών» της Γενιάς του '20

α. Καρασούτσας Ιωάννης: Τα ερείπια του Παρθενώνος (1860)

Το ποίημα «Τα ερείπια του Παρθενώνος» του Ιωάννη Καρασούτσα (1824-1873) γράφτηκε το έτος 1860 και ανήκει στην περίοδο της ακμής⁴ της Παλαιάς Αθηναϊκής Σχολής (1830-1880).

Μόλις σαράντα χρόνια μετά την Επανάσταση του Εικοσιένα, η ιδέα του αλυτρωτισμού και η Μεγάλη Ιδέα που είχαν οι Έλληνες για τον εαυτό τους κυριαρχούσαν στο κλίμα της περιρρέουσας ατμόσφαιρας του νέου ελληνικού κράτος.⁵ Κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού Πολέμου (1853-56), όμως, όταν καταλήφθηκε το λιμάνι του Πειραιά από τα βρετανικά και γαλλικά στρατεύματα, επικράτησε το αίσθημα της απογοήτευσης και της διάψευσης για τις ευρωπαϊκές δυνάμεις.⁶

Κατά το Λίνο Πολίτη, ο Καρασούτσας είναι φύση γνήσια λυρική και η απαισιοδοξία του αποκτά πιο ανάλαφρο χαρακτήρα λόγω μια γνήσιας αίσθησης για τη φύση που τον διακατέχει.⁷

Το ποιητικό υποκείμενο απευθύνεται στο ναό του Παρθενώνα εκθειάζοντάς τον για την επιβλητικότητα και την ιστορικότητά του «ὦ Ναὲ παρθένε τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς/ Ὡς μετέωρον ὠραῖον [...]Καὶ τῆς Πύργας ἐνθυμίζου τὴν μυθώδη ἐποχὴν». Στη συνέχεια, διατυπώνεται ο φόβος της εξάλειψης του ναού, όπως έχουν χαθεί και άλλα πράγματα μέχρι εκείνη την εποχή «Κ' ἢ ψυχὴ μου τρέμει αἴφνης μὴ ἐξαλειφθῆς καὶ σύ!». Εξάλλου, ὅ,τι υπάρχει στη γη είναι ρευστό και σβήνει σαν σκιά «Τῆς γῆς ὅπου ὄλα ῥέουν, ὄλα σβύνουν ὡς σκιά» στο πέρασμα του χρόνου, ο οποίος, ανατρέφει τους τάφους και αφήνει λείψανα σε έναν ναό όπου κλαίνε τα πτηνά της ερήμου «Ἄλλ' ὁ Χρόνος ἴχνος πρῶτον θέτων ἄψοφον ποδῶν [...] Καὶ τοὺς τάφους ἀνατρέψας, καὶ σκορπίσας τὴν σποδὸν [...] Καὶ ἀφίνει τῆς πικρᾶς του νίκης τρόπαιον, τινὰ Λείψανα μεμονωμένα [...] Ὅπου ἔρχονται καὶ κλαίου τῆς ἐρήμου τὰ πτηνά».

β. Τέλλος Άγρας: Σκοπός χαμένος (1923-1930)

Το ποίημα «Σκοπός Χαμένος», του Τέλλου Άγρα (1899-1944) ανήκει στη Γενιά των «Νεορομαντικών» του '20. Γράφτηκε την περίοδο 1923-1930, όταν πια η Εθνική Ιδέα και η ιδέα του αλυτρωτισμού κατέρρευσαν με την Μικρασιατική Καταστροφή (1922) και η γενιά του '20

¹ Μαρκαντωνάτος (1985), σ.σ. 37-38.

² Το ποίημα παρατίθεται στο παράρτημα Α'.

³ Το ποίημα παρατίθεται στο παράρτημα Β'.

⁴ Γαραντούδης κ.ά. (2008), σ.σ. 134-135.

⁵ Βλ. διαδικτυακές πηγές: «Η συγκρότηση του ελληνικού κράτους».

⁶ Beaton (1996), σ. 50.

⁷ Πολίτης (2009), σ. 176.

συνδέεται με τον πεσιμισμό και τον αποπροσανατολισμό που βίωσε η χώρα.⁸

Στη συλλογή *Καθημερινές*, στην οποία ανήκει το ποίημα «Σκοπός Χαμένος» και εκδόθηκε το 1940, κυριαρχεί η μονοτονία και η καθημερινότητα των καταστάσεων, όπως και μια μουντή ατμόσφαιρα στην οποία κυριαρχούν τα θλιμμένα δειλινά, η βροχή και η θλίψη της αθηναϊκής φτωχογειτονιάς.⁹

Το ποιητικό υποκείμενο αναφέρεται σε καταστάσεις της φύσης που αφενός προμηνύουν καλοκαίρι, αφετέρου, όμως, η ψύχρα της βραδιάς μετατρέπεται σε κάματο και πλήξη «Σ' εκείνες τις αστροφεγγιές/ που προμηνούν καλοκαιριές [...] γίνεται μέσα στην καρδιά / πίκρα και κάματος και πλήξη». Στη συνέχεια αποστασιοποιείται από τους μικρούς τραγουδιστές οι οποίοι τραγουδούν έξω από τα παράθυρα που κλείνουν από ξαφνικούς ανέμους, αλλά αναρωτιέται γιατί επιθυμεί να τραγουδάει τραγούδια τα οποία δεν είναι δικά του «εγώ δεν έμοιασα ποτές [...] με τους μικρούς τραγουδιστές [...] απ' τη δική τους ζεστασιά / μες στα τραγούδια, εγώ, τα ξένα;». Καταλήγοντας το ποιητικό υποκείμενο θα δηλώσει ότι η ψυχή του δεν μπορεί να ζεσταθεί από τον άτομο που αγγίζει και τρίβει τα χέρια του «Αχ, κι' όσο αν τρίβη κι' αν μαζώνη/ τα χέρια μου, όμως δεν μπορεί/ ακόμα η φούχτα σου να βρη/ και την ψυχή μου, που κρύνει...».

2. Το θέμα, η τεχνοτροπία και η αισθητική των ποιημάτων

α. Ομοιότητες

Η αυστηρή ομοιοκαταληξία, σταυρωτή για το ποίημα *Τα ερείπια του Παρθενώνος* (ομοιοκαταληξία πρώτου στίχου με τον τέταρτο και δεύτερου με τον τρίτο) και ζευγαροπλεχτή για το ποίημα *Σκοπός χαμένος* στις τρεις πρώτες στροφές (ομοιοκαταληξία πρώτου στίχου με το δεύτερο, τέταρτου στίχου με τον πέμπτο και τρίτου με τον έκτο), ζευγαρωτή στην τέταρτη στροφή (ομοιοκαταληξία πρώτου στίχου με το δεύτερο) και σταυρωτή στην πέμπτη στροφή, αποτελούν κοινό στοιχείο των δύο ποιημάτων.

Τόσο ο τίτλος *Τα ερείπια του Παρθενώνος* όσο και ο τίτλος *Σκοπός χαμένος* δημιουργούν μια αίσθηση αρνητική στον αναγνώστη για το περιεχόμενο των ποιημάτων. Πράγματι, στο ποίημα του Καρασούτσα ενώ εξυμνείται ο ναός του Παρθενώνα αφήνεται, στη συνέχεια, η αίσθηση της απαισιοδοξίας όταν το ποιητικό υποκείμενο φοβάται μην εξαλειφθεί και αυτό το μνημείο, όπως, υπονοώντας, και τόσες άλλες αξίες «Κ' ή ψυχή μου τρέμει αϊφνης μη εξαλειφθής και σύ!». Αναφέρεται στο χρόνο, ο οποίος μεταβάλλει και σβήνει τα πάντα, αφήνοντας λείψανα και τάφους στο πέρασμά

του «Και άφινει τῆς πικρᾶς του νίκης τρόπαιον, τινὰ/ Λείψανα μεμονωμένα». Ακόμη τα πηγάδια της ερήμου παραπέμπουν αφενός σε τόπο χωρίς ζωή και αφετέρου σε όρνεα που τρέφονται από κουφάρια «Όπου ἔρχονται και κλαίουں τῆς ἐρήμου τὰ πηγά». Ενυπάρχει, λοιπόν, το στοιχείο του πεσιμισμού στο ποίημα, το οποίο γράφτηκε την εποχή του ρομαντισμού. Παρομοίως, το ποίημα του Τέλλου Ἄγρα διαπερνάται από το αίσθημα της απαισιοδοξίας, σε πιο έντονο βαθμό όμως, καθώς η ψύχρα της βραδιάς μετατρέπεται σε εξάντληση και πλήξη για το ποιητικό υποκείμενο «και που ὅλη η ψύχρα απ' τη βραδυά/ γίνεται μέσα στην καρδιά/ πίκρα και κάματος και πλήξη». Τα παράθυρα κλείνουν από τους ανέμους παραπέμποντας στη μοναξιά του Ανθρώπου και στην έλλειψη της επικοινωνίας. Η ψυχή του ποιητικού υποκειμένου είναι αδύνατον να ζεσταθεί παρόλο που κάποιο άλλο άτομο αγγίζει και τρίβει το χέρι του «ὅμως δεν μπορεί/ ακόμα η φούχτα σου να βρη/ και την ψυχή μου, που κρύνει...»

Οι αναφορές και η λειτουργία της φύσης και στα δύο ποιήματα αποτελούν στοιχεία του ρομαντισμού. Ειδικά στο ποίημα του Καρασούτσα, το οποίο ανήκει στην περίοδο του ρομαντισμού, η φύση λειτουργεί ποικιλοτρόπως με τα στοιχεία της. Στον αέρα πλέει ο Παρθενώνας τα απογεύματα παίξει με τις ακτίνες του Φοίβου «Εἶς γλαυκὸν αἰθέρα πλέων/ Μὲ τοῦ Φοίβου τὰς ἀκτῖνας παίζης τὰς ἔσπερινάς». Ο ένας στρος ουρανόσ ελαμπε ολόκληρος και συντελούνταν θαύματα όταν ο Παρθενώνας ήταν ο αυγερινός «Πόλις ἄλλοτε ἔνταῦθα ὡς μὲ ἄστρα οὐρανόσ, [...] Καὶ τῶν ἄστρον σὺ ἐκείνων ἦσσαν ὁ αὐγερινός». Ασφαλώς, το ποίημα περιέχει περισσότερα ρομαντικά στοιχεία όπως ο ύμνος προς την αρχαιότητα και την εποχή του μύθου «Καὶ τῆς Πύρρας ἐνθυμίζου̃ν τὴν μυθῶδη ἐποχὴν», καθώς και στοιχεία που σχετίζονται με το θείο «Καὶ πᾶν ἔξοχον καὶ θεῖον/ Πνεῦμα διαρκὲς μνημεῖον/ Μάτην κατὰ τοῦ Ὀλέθρου ν' ἀντιστήσῃ κοπιᾶ». Στο ποίημα, τέλος, του Ἄγρα εντοπίζουμε τη φύση να λειτουργεί σε αντιδιαστολή με την ψυχική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου «Σ' εκείνες τις αστροφεγγιές/ που προμηνούν καλοκαιριές [...] γίνεται μέσα στην καρδιά/ πίκρα και κάματος και πλήξη [...] Κάτω απ' τον έντονο ουρανό,/ τι μ' είχε κάνει να πονώ/ κι' ως τόσο να σωπαίνω, εμένα;».

β. Διαφορές

Βασική διαφορά των δύο ποιημάτων αποτελεί η γλώσσα στην οποία γράφτηκαν. Το ποίημα *Τα ερείπια του Παρθενώνος* είναι γραμμένο στην καθαρεύουσα, ενώ το ποίημα *Σκοπός χαμένος* είναι γραμμένο στη δημοτική. Το ποίημα του Ιωάννη Καρασούτσα αποτελείται από οκτώ τετράστιχες στροφές, διατηρώντας αυτή τη συνέπεια από την αρχή έως το

⁸ Γαραντούδης κ.ά. (2008), σ. 322.

⁹ Πολίτης (2009), σ. 249.

τέλος, ενώ το ποίημα του Τέλλου Άγρα αποτελείται από τρεις εξάστιχες στροφές, ακολουθεί μια δίστιχη και ολοκληρώνεται με μια τετράστιχη στροφή.

Το επίκεντρο στο πρώτο ποίημα αποτελεί ο ναός του Παρθενώνα «Όταν, ὦ Ναῒ παρθένε τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, Ὡς μετέωρον ὠραῖον» και ιδέες σχετικά με την ένδοξο παρελθόν των Ελλήνων «Καὶ τῆς Πύρρᾶς ἐνθυμίζουσαν τὴν μυθώδη ἐποχὴν», ενώ στο δεύτερο ποίημα το επίκεντρο είναι ο ίδιος ο άνθρωπος που πάσχει από αρνητικά συναισθήματα «Κάτω ἀπ' τον έντονο ουρανό, τι μ' εἶχε κάνει να πονώ/ κι' ως τόσο να σωμαίνω, εμένα;». Ἐτσι, το ποίημα *Σκοπός χαμένος* καθίσταται περισσότερο πεσιμιστικό από το ποίημα *Τα ερείπια του Παρθενώνος*, καθώς περιλαμβάνονται περισσότερα στοιχεία που εντείνουν το αίσθημα της μοναξιάς, της έλλειψης της επικοινωνίας και της απαισιοδοξίας. Εξάλλου, την εποχή που ο Άγρας συνέγραψε το ποίημα, αφενός η Μεγάλη Ιδέα και η ιδέα του Αλυτρωτισμού αποτελούσαν ήδη παρελθόν και αφετέρου ο ποιητής ήταν ήδη επηρεασμένος από το ρεύμα του συμβολισμού.¹⁰

3. Συνομιλία των Ποιημάτων με το Κοινό της Σύγχρονης Εποχής

Η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από τα επιτεύγματα της τεχνολογίας ιδιαίτερα στον τομέα της πληροφορίας και την επερχόμενη ένταξη των ανθρωπομηχανών (ρομπότ με τεχνητή νοημοσύνη) στην ζωή των ανθρώπων. Η λαίλαπα της παγκοσμιοποίησης σαρώνει στο πέρασμά της τις όποιες ιδιαιτερότητες της κάθε πολιτισμικής ομάδας, δημιουργώντας μια νέα, σχεδόν ομοιογενή, ολότητα. Η πληροφορία, λοιπόν, μεταδίδεται με ταχύτετους ρυθμούς, η κρίση γι' αυτήν ελαχιστοποιείται όλο και περισσότερο και η ουσιαστική επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων φθίνει συνεχώς. Οι άνθρωποι, παρόλο που μπορεί να μετράνε εκατοντάδες "φίλους" στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, στην πραγματικότητα μπορεί να είναι περισσότερο μόνοι χωρίς την αλληλεγγύη του διπλανού τους. Λόγω της μοναξιάς, λοιπόν, της έλλειψης επικοινωνίας καθώς και της απαισιοδοξίας, ιδιαίτερα στη σημερινή ελληνική πραγματικότητα όπου η οικονομική κρίση μαστίζει τη χώρα, μπορούμε να πούμε ότι τα εξεταζόμενα ποιήματα καταφέρνουν να συνομιλούν ως ένα βαθμό και με κάποιο τρόπο με το κοινό της σύγχρονης εποχής.

Το ποίημα *Τα ερείπια του Παρθενώνος* του Ιωάννη Καρασούτσα, το οποίο έχει ως κεντρικό στοιχείο το ναό του Παρθενώνα, μπορεί να συνομιλήσει με τους ανθρώπους της σημερινής εποχής έχοντας ως θέμα, όχι την επιζητούμενη ελληνικότητα με τις ιδέες της τότε εποχής, αλλά αφενός το ίδιο το μνημείο, του οποίου τα

μάρμαρα (ελγίνεια) αποτελούν σύγχρονο θέμα διαπραγματεύσεως και αφετέρου τη διαχρονικότητα της αξίας του ναού ως μνημείο πολιτισμού σε αντιπαραβολή με την ισοπέδωση άλλων ανθρώπινων αξιών.

Το ποίημα *Σκοπός χαμένος* του Τέλλου Άγρα, το οποίο είναι περισσότερο πεσιμιστικό, μπορεί να συγκινήσει σε μεγαλύτερο βαθμό το σύγχρονο αναγνώστη, επειδή η απαισιοδοξία και τα αρνητικά συναισθήματα που προάγει αποτελούν σύγχρονα και κυρίαρχα ανθρώπινα στοιχεία. Ειδικά, η έλλειψη επικοινωνίας, η οποία γίνεται περισσότερο αισθητή στο ποίημα, με τα παράθυρα που σφάλουν από τους ξαφνικούς ανέμους και η μοναξιά που δεν θεραπεύεται, παρόλη την προσπάθεια που επιχειρείται με το άγγιγμα των χεριών, αποτελούν ισχυρά και επίκαιρα σημεία του ποιήματος.

Επίλογος

Ο πεσιμισμός γίνεται αισθητός στην ποίηση της Παλαιάς Αθηναϊκής Σχολής (1830-1880) και στην ποίηση των «νεορομαντικών» της Γενιάς του '20. Το ποίημα «Τα ερείπια του Παρθενώνος» του Ιωάννη Καρασούτσα γράφτηκε το 1860, την εποχή κατά την οποία επικρατούσαν οι ιδέες του ρομαντισμού, αλλά είχαν ήδη εμφανιστεί οι πρώτες απογοητεύσεις από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Ο Παρθενώνας αποτελεί το κεντρικό σημείο στο ποίημά του, ενώ, μαζί με ρομαντικά στοιχεία, ενυπάρχουν και στοιχεία πεσιμισμού.

Το ποίημα «Σκοπός Χαμένος», του Τέλλου Άγρα γράφτηκε μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, όταν η Μεγάλη Ιδέα και η ιδέα του αλυτρωτισμού είχαν καταρρεύσει οριστικά. Το πεσιμιστικό στοιχείο είναι εντονότερο στο ποίημα, καθώς το άτομο που περιβάλλεται από αρνητικά αισθήματα αποτελεί το κεντρικό θέμα.

Κοινά σημεία των ποιημάτων αποτελούν τα πεσιμιστικά στοιχεία που περιλαμβάνουν, η λειτουργία της φύσης η οποία αποτελεί στοιχείο του ρομαντισμού και τεχνικά θέματα όπως η αυστηρή ομοιοκαταληξία. Στις διαφορές συγκαταλέγεται η γλώσσα, η συντέπεια στον αριθμό των στίχων στις στροφές και το κεντρικό θέμα που διαφέρει σε κάθε ποίημα. Το εντονότερο πεσιμιστικό στοιχείο, ακόμη, του ποιήματος του Άγρα αποτελεί διαφορά των δύο ποιημάτων.

Τέλος, μπορούμε να πούμε ότι και τα δύο ποιήματα συνομιλούν με τον σύγχρονο άνθρωπο με διαφορετικό τρόπο και βαθμό το καθένα. *Τα ερείπια του Παρθενώνος* πραγματεύονται το διαχρονικό πολιτισμικό μνημείο του Παρθενώνα και τις αξίες που χάνονται με ένα βαθμό απαισιοδοξίας. Το ποίημα του Άγρα συνομιλεί με μεγαλύτερο πεσιμισμό με τον

¹⁰ Πολίτης (2009), σ.249.

σύγχρονο άνθρωπο που βιώνει τη μοναξιά και την έλλειψη της επικοινωνίας.

Παράρτημα Α' - Τα ερείπια του Παρθενώνος

Όταν, ὦ Ναῖ παρθένη τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς,
Ὡς μετέωρον ὠραῖον
Εἷς γλαυκὸν αἰθέρα πλέων
Μὲ τοῦ Φοῖβου τὰς ἀκτῖνας παίζης τὰς ἐσπερινάς·
Καὶ αἰ στίλβουσαι γλυφαῖ σου ὡς νὰ ἔλαβον ψυχὴν,
Ῥίπτουν βλέμματα, γελῶσι,
Καὶ συστρέφονται καὶ ζῶσι,
Καὶ τῆς Πύρρας ἐνθυμίζουν τὴν μυθώδη ἐποχὴν·
Σ' ἀτενίζω κ' ὑποπτεύω μήπως εἶσαι τις χρυσιῇ,
Μήπως εἶσαι τις γλυκεῖα
Χρόνου ἄλλου ὄπτασις,
Κ' ἡ ψυχὴ μου τρέμει αἴφνης μὴ ἐξαλειφθῆς καὶ σύ!
Ἐπειδὴ ἐνόσω μένεις ἐκεῖ ἄνω τηλαυγῆς,
Οὐδὲ ἡ ψυχὴ ἔχάθη
Ἦτις ἔργα ἐπειράθη
Ἄξι' ἀθάνατου ἄλλου κόσμου ἢ αὐτῆς τῆς γῆς.
Τῆς γῆς ὅπου ὄλα ῥέουν, ὄλα σβύνουν ὡς σκιὰ,
Καὶ πᾶν ἔξοχον καὶ θεῖον
Πνεῦμα διαρκὲς μνημεῖον
Μάτην κατὰ τοῦ Ὀλέθρου ν' ἀντιστήσῃ κοπιᾶ.
Πόλις ἄλλοτε ἐνταῦθα ὡς μὲ ἄστρο οὐρανὸς,
Πλήρης ἔλαμπε θαυμάτων
Καὶ ναῶν καὶ ἀγαλμάτων,
Καὶ τῶν ἄστρον σὺ ἐκείνων ἦσουν ὁ αὐγερινός.
Ἄλλ' ὁ Χρόνος ἴχνος πρῶτον θέτων ἄψοφον ποδῶν,
Τὸν πολίτην καὶ τὴν πόλιν
Φεύγει συναρπάσας ὄλην,
Καὶ τοὺς τάφους ἀνατρέψας, καὶ σκορπίσας τὴν
σποδόν.
Καὶ ἀφίνει τῆς πικρᾶς του νίκης τρόπαιον, τινὰ
Λείψανα μεμονωμένα,
Στήλην μίαν, ναὸν ἕνα,
Ὅπου ἔρχονται καὶ κλαίουσαν τῆς ἐρήμου τὰ πτηνά.

Παράρτημα Β' - Σκοπὸς χαμένος

Σ' ἐκεῖνες τις ἀστροφεγγιές
που προμηνοῦν καλοκαιριές
μα που τ' ἀχείλι πᾶει νὰ φρίξῃ,
καὶ που ὅλη ἡ ψυχρά απ' τὴ βραδυὰ
γίνεται μέσα στην καρδιά
τίκτρα καὶ κάματος καὶ πλήξη,
εγὼ δὲν ἐμοίαισα ποτές
με τοὺς μικροὺς τραγουδιστές
που – κάθε βράδου σα σχολάνε
– απ' τὰ παράθυρα περνούν
–που ἀζαφνοὶ ἀνέμοι τα σφαιλοῦν –
καὶ τραγουδοῦν, πολλοί, καὶ πάνε...

Κάτω απ' τον ἔντονο ουρανό,
τι μ' εἶχε κάνει νὰ πονῶ
κι' ὡς τόσο νὰ σωπαίνω, ἐμένα;
καὶ νὰ γυρεύω μοιρασιά
απ' τὴ δική τους ζεστασιά
μεσ στα τραγούδια, ἐγὼ, τὰ ξένα;

Δουλεύω μέσα μου νὰ πω
κ' ἐγὼ (ποιοὺς ξέρει!) ἕναν σκοπὸ;

Αχ, κι' ὅσο ἀν τρῖβῃ κι' ἀν μαζώνῃ
τὰ χέρια μου, ὅμως δὲν μπορεῖ
ἀκόμα ἡ φούχτα σου νὰ βρῃ
καὶ τὴν ψυχὴ μου, που κρυώνει...

Βιβλιογραφία

Beaton, R. 1996. *Εἰσαγωγή στὴ Νεότερη Ἑλληνικὴ Λογοτεχνία*. Ἀθήνα: Νεφέλη.

Γαραντούδης, Ε., Καγιαλῆς, Τ. κ.ἀ. 2008. *Γράμματα II: Νεοελληνικὴ Φιλολογία (19^{ος} & 20^{ος} Αἰῶνας)*. Πάτρα: Ἑλληνικὸ Ἀνοικτὸ Πανεπιστήμιο.

Μαρκαντωνάτος, Γ. 1985. *Επίτομο Λεξικὸ Λογοτεχνικῶν Ὄρων*. Ἀθήνα: Gutenberg.

Πολίτης, Λ. 2009. *Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας (17^η ἀνατύπωση με βιβλιογραφικὸ συμπλήρωμα)*. Ἀθήνα: Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἑθνικῆς Τραπεζῆς.

Διαδικτυακὲς Πηγές:

Ἡ συγκρότηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους 1821-1997. Στὸ *Ἑλληνικὴ Ἱστορία στὸ Διαδίκτυο*. Ἴδρυμα μεζονοὺς Ἑλληνισμοῦ. Διαθέσιμο στο: http://www.fhw.gr/chronos/12/gr/1833_1897/foreign_poli_cy/index.html (Ἡμερομηνία Πρόσβασης: 2-1-2018).

Λογοτεχνικὰ κείμενα:

Καρασούτσας Ἰωάννης. Τα ερείπια τοῦ Παρθενώνος (1860). *Ανθολόγηση νεοελληνικῆς λογοτεχνίας (19^{ος}-20^{ός} αἰ.)*. Πύλη γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Διαθέσιμο στο http://www.greek-language.gr/greekLang/literature/anthologies/new/page_011.html (Ἡμερομηνία Πρόσβασης: 20-12-2017).

Τέλλος Ἄγρας. Σκοπὸς Χαμένος. *Καθημερινές. Το Σπίτι κ' ἡ Γειτονιά – Ἀπτική – Ἀγάπη*. Ἀθήνα: Ἐκδοτικὸς Οἶκος Πέτρου Δημητράκου Α.Ε. Διαθέσιμο στο http://anemi.lib.uoc.gr/php/pdf_pager.php?rec=/metadata-a/9/4/1/metadata-a5b0b1e9db056e1ea1aeb191c986a2ac_1290075901.tkl&do=60692_w.pdf&lang=el&pageno=1&pagestart=1&width=841&height=595&maxpage=84 (Ἡμερομηνία Πρόσβασης: 20-12-2017).